

MARGARETHA PRINZELL

Ett burdus
fruntimmer

NYDEÅ FÖRLAG

Innehåll

Brev 1932-1935	3
Kommentarium	41
Register	70

Ett burdus fruntimmer
ISBN 978-975443-2-9
© Torsten Sjöfors 2008

Första upplagan, september 2008
Grafisk form: Daniel Sjöfors, Blå Huset
Sättning: Daniel Sjöfors, Blå Huset
Satt med Sabon och Futura
Tryckt hos Kristianstads Boktryckeri AB, Kristianstad 2008

Nydeå Förlag
Pl 2210
280 70 Lönsboda
Telefon 0479-500 58

Brev 1932-1935

Växjö 3 Sept. 1932.

129

Oskar, som jag är ett burdus fruntimmer frågar jag utan omsvep om Oskar vill köpa mina fina silfverstakar som stå här i förmaket? Tro inte nu att jag går på ruinens brant – så illa är det inte, men som syster Lisens affärer befinna sig i ett uruselt skick, skulle denna lilla biförtjänst vara särdeles välkommen.

Vi ha nu gjort oss urarfva, då det kommit åtskilliga kraf. T.ex. Anna Trolle, som kräfver på 1,000 kr. för två lån – ô har panna att ta ränta på dem 325!

Och Adelborgs där på J-berg för ett par hundra, sedan 1923! Att de inte skäms en smul! De ha ej brytt sig om henne i lifvet, men när hon är död kunna de hålla sig framme! Isch!! Bouppteckningen är ju gjord nu, ô Lisens mkt reducerade bohag står på auktionskammaren.

Jag har ju nu fått ”stå” för alla utgifter begrafning m.m. men jag får väl igen ngt hoppas jag när allt blir uppreddt. Dessutom hade jag nöjet bjuda Frege med till Göteborg, hvilket däremot aldrig återbetalas. Han var ursinnig, för han ville stanna hemma ô bygga sig en kanot!!! Per hade inga kläder, så han kunde ju ej följa med, och ensam var det i sanning för mkt för mig att reda opp med allt spring hit och dit.

[...]

Är Oskar villig så skulle jag gärna vilja ha 350 för båda. Om nu Oskar inte bryr sig om’et, så hoppas jag vi ä’ lika goda vänner för det! Ett skäl hvarför jag också vill sälja stakarna är att de få på inga vilkor komma till Jätsberg en gång, efter mig, och hos Pers fru – i hennes omgivning passa de ej heller – ännu mindre.

Oskar har väl sett att Ida, lille Prinz' syster nu är död?

Hon begrofs i torsdags, men jag var ej med [...] Och så tänkte jag det kanske var lika treffligt att ej stöta på "Tedde", som naturligtvis var där med sin Anna. Och säkert Gustaf med Lilly, nej — men jag skickade en krans. —

Nu hålla de nya hyresgästerna på att flytta in så småningom. De äro mkt trefliga båda.

[...]

Fråga ngn annan om stakarna, om Oskar ej själf "äskar" dem.

[...]

130 Växjö 5 Sept. 1932.

Oskar, tack tusen tack för den ovärderliga hjälpen! Det var gränslöst snällt nu slipper jag anlita min stackars hårdt medtagna sparkassebok.

Nej, stakarna få inte stanna här, jag skickar dem i morgon, assureerade, det är säkrast. Jag kan ju dö, och då kanske det bara blefve obehag och bråk för Oskar trots skriftlig förbindelse på äganderätten till dem.

Kanske en gång jag kan lösa dem tillbaks, men då blefve det samma historia — ant. J-berg eller Edit — nej, jag tror att de komma att ta sig mkt bra ut i Oskars trefliga hem, och kanske få de hedersplatsen på lille Prinz' "chiff". Jag är glad att de hamnat hos Oskar, som är så ordentlig och aktsam om allting — hvem kan veta deras öde hos t.ex. Edit, som är det slarfvigaste i kvinnosepnad. Hon använde sin fina dyrbara päls som barntäcke!!! Bara för att ta' ett exempel.

Om söndag får jag min lilla hund, jag skall skicka ett kort af honom när han blir så pass försigkommen så han kan sitta framför en kamera.

Angående de där reverserna från Lisen [...], så är det en stor på 500, ö jag tror att den gick till [...] gäldande af Åkerhielms begrafning i Bolzano. Jag har sett papier af just den summan för det ändamålet. Jag kan förstå hur ohyggligt stackars Lisen haft det med den där svindlaren, som bara ville bli försörjd. Jag har fått en inblick i eländet genom mammas alla bref till henne från 1917. Han skulle ju ha underhåll från sina släktingar, men så skrifer han och förtalar Lisen, så de dra' in underhållet.

Jag blir så förskräckligt omrörd ö ursinnig när jag tänker på Lisens gräsliga kortsynthet att ge sig i slang med den där farliga pjäsen, trots varningar från släkt och vänner. Hon trodde i sin enfald det var en skickelse af Gud, en mission för henne — men Gud hade inte med det att skaffa, för då hade det ej slagit så illa ut.

Det var aldrig annat för Lisen än betala hans skulder och ge honom pengar af det hon själf fick.

Jag skall nog tala om när vi träffas, hur han bar sig åt tills. med en annan "sol och värman".

Jag får sluta nu — med ännu en hjärtlig tacksägelse! Broder Per hälsar.

Han reser visst i morgon. Förtjänsten har varit rätt god för honom som väl är.

[...]

Växjö 9 September 1932.

131

[...] Hoppas att Oskar fått dem [stakarna] ordentligt. Och tack, tack, för pengarna idag!

Jo, jag fruktar för att de där reverserna äro giltiga, broder Per säger åtminstone det, så det blir nog för oss fattiga att dela med oss åt "de rike". [...] och Frege har ju helt försvurit sig till J-berg, och ville ej hjälpa med några begrafningsutgifter, kunde för resten inte. [...]

Jag var mkt missnöjd med Freges apparition i Göteborg – slokhatt och utan vantar på händerna vid jordfästningen och ett fullkomligt oberört utseende.

Hvit halsduk var det enda han bestod sig.

Så nu vet jag hur han kommer att se ut vid min egen öppnade grift en gång.

För ett par då'r se'n var Anna Melander här och ville hyra hos mig.

Hon är nervsjuk och klen så jag var inte hågad för det (det blef heller inget af) men hon är mkt treflig och humoristisk för en stund, rätt lärd tror jag fil. magister, f.d. lärare vid latinskolan i Göteborg, hon talade om kortet till Lektorn, raden med ”helan ö halfvan ö lilla Manasse”, och fann det dråpligt. Men eftersom Lektorn just då blifvit konstig i hufvet, ondgjorde han sig öfver versen, som han annars i vanliga fall senterat.

[...]

Nu får jag min lilla hund om söndag och det ska bli bra trefligt.

[...]

[...] MPzll [med en lång svanskrumelur snett nedåt höger]

132 Växjö 11 Sept. 1932

[...] Jag tycker just att de [”pjäserna”] passa så bra hos Oskar och kanske få stå och ”lysa” för lille Prinz, vid Jul t.ex.

Nej, Lisen har ingen ”chiff” [...], men själf har jag mammas fina mahognychiffonier. [...] Den ende som vet om stakarne så är det Per, men han säger ingenting, tvärtom han tycker det är utmärkt att Oskar öfvertog dem. Han vill ej på vilkor de skulle till J.berg, och inte heller att Edit skulle få dem. [...]

Kommentarium

liksom vad gäller delarna 1–3 utarbetat av adressatens brorson Torsten Sjöfors. Introduktionen där hade följande lydelse:

I enlighet med Oscar Sjöfors' anvisningar överlämnades hans brevsamling, med avsändare från A till Ö, till Stifts- och landsbiblioteket i Växjö. Undantagna var dock bland andra de brev som bildar grundvalen för denna bok. De förblev liggande olästa i inemot tre decennier innan jag efter avslutad lärartjänst tog del av dem. Fortfarande har jag klingande i mina öron hans ömdöme av brevskriverskan som människa: ”En märklig kvinna!” Detta ömdöme har jag tagit som en uppmaning att göra henne bekant med en vidare läsekrets.

Kommentariet är avsett sprida ljus över för en sentida och utomstående läsare dunkla men brevskrivarna emellan självklara sammanhang.

Margaretha Prinzells brev till Oscar Sjöfors 3/9 1932–13/9 1935

Brev 129

- ett burdus fruntimmer:** Östergren har endast neutrumformen på -t men har ä andra sidan *burdus* som adverb; ex.: Ge sig b. in i slagsmålet. SAOB: finns ett *burdus* + substantiv i dess exempelsamlingar?
- silfverstakar:** mera om dem i de följande breven.
- Anna Trolle:** kusinen Anna Leijonhufvud (jfr 123f), född 1869. Gift 1888 med fideikommissarien Nils Trolle, Trolenäs (och Fulltofta). Barn: sonen Ulf och 4 döttrar.
- smul:** NEO: n-genus el. neutr.

- Fregé:** Här kan det vara på sin plats att återge en i Smålandsposten den 3 oktober 1933 intagen och, kan man anta, av Oscar avfattad födelsedagshyllning inför hans 70-årsdag:

70 år
fyller i dag sjökapten friherre
Fredrik Taube, Jätsberg.

Friherre Taube är en sjöman av gamla stammen från de stolta segelskeppens tid; femtio år till sjöss och därav den längsta tiden ombord på segelfartyg. Få äro de hamnar, där han ej läpt in med sin skuta, och sju månader varade en gång hans seglats från hamn till hamn. En utomordentlig men sparsam berättare av tusende intensivt upplevda äventyr, en mångfrestare som få, vars dagbok, om

den till äventyrs hade skrivits, skulle kunnat rymma livfulla strider med orangutaner i Kaplandet, hårt liv på järnvägsbyggen i Californien och för en sjömans misskrediterande farmarliv i Dakota. Nu är övertyrens tid förbi. Vördad av alla sitter nu den gamle till rors i sin Blekingeka, och medan Åsnens böljor skvalpa mot fären, drömmer den gamle sjöbussen om sin ungdoms och mandoms hårda men lyckliga liv på blånande världshav.

- f) **Ida, lille Prinz' syster** **död:** annons i SmP 27/8 1932:

Ida Amelia Schéle
född Prinzell
Värnamo d. 24 aug. 1932
Ellen.
Linnéa och Thor.
Thorborg, Karl-Gustav.
Jordfästning i kapellet
torsdagen den 1 sept. kl. 5 e.m.

Dessutom följande notis:

Dödsfall. I sitt hem i Nöbbele Erlandsgård, Värnamo, avled på onsdagen änkefru **Ida Amelia Schéle**, född Prinzell, i en ålder av nära 80 år.

Den bortgångna var en i vida kretsar aktad och avhållen kvinna, godhjärtad och vänsäll. Hon sörjdes närmast av dottern Ellen, sjuksköterska, och sonen Thor, som innehar fädernegården, jämte sonhustru och barnbarn.

- g) **Anna:** Anna Schéle, Halmstad (jfr 45f).

- h) **de nya hyresgästerna:** Helga Jonasson, född 1888 i Aneboda, och hennes syster; även deras bror Hugo Jonasson, född 1889, var kyrkskriven där men flyttade hösten 1933 till Tving.

Brev 130

- a) **lille Prinz' "chiff":** kom från dennes föräldrahem i Släthög (jfr 80b) och finns numera i en villa i Löddeköpinge.

- b) **Åkerhielmens begrafning i Bolzano:** "Ås oroliga liv slutade den 26 januari 1920, då han under sina irrfärder hunnit till Bozen i Tyrolen, där han träffades av spanska sjukan. Hans fjärde hustru, född Taube, överlever honom." (ur biografien i den åkerhielmiska släktboken från 1926).

Bolzano:

Nordisk Familjebok (1905) uppslagsord **Bozen**, officiellt Bozen-Gries, it. Bolzano, 14000 inv. (1900). "På andra sidan Taffer ligger förstaden och munkklos-

set Gries, som på grund af sitt skyddade läge på senare tiden blifvit en mycket besökt klimatisk kurort."

Sv.Uppsål. **Bolzano** (ly. Bozen), i provinsen Bolzano i Sydtyrolen, norra Italien (1941 53000 inv. i staden, huvudsakligen tyskar). Förstaden Gries är lungkurort.

Nationalencyklopedin: **Bolzano**, stad i norra Italien, 100000 inv. (1987); provinsen Bolzano i den autonoma regionen Trentino-Alto Adige [Sydtyrolen, som 1805 kom att tillhöra Bayern, 1815 Österrike, 1919 Italien].

Dödsorsaken talar för att det var i förstaden Gries de uppehöll sig när han avled.

- c) **"sol och värman":** Pelle Holms Bevingade Ord:

solochvärman; lanserat av journalisten LARS FJALAR TESSING i Dagens Nyheter 12 mars 1916 i ett rättgångsreferat. Giftermälsannonser i Stockholms-Tidningen lydde:

Ärade Damer, Verkmästare, 35 år (villaägare), söker på detta sätt bekantskap med hederlig o. god flicka (eller änka) ur arbetsskassen. Någon förmögenhet önskvärd. Svar förtroendefullt till "Sol och vär". Sthlm-tidn. annonskont.

Mer kring denna annons finns att läsa i boken *Svenska skurkar - 13 brottsliga berättelser* av Stig Linnell, 1995, kapitlet *Svar förtroendefullt till Sol & Vär*.

Brev 131

- a) **Anna Melander:** Det är Annas syster Karin som avses, jfr 51l. Karin Melander föddes 1882. Mogenhetsexamen avlade hon i Malmö 1906 och blev i Lund fil. mag. 1909. Efter provår vid h.a.l. å Södermalm v. adjunkt vid Kalmars seminarium 1911 och ämneslärarinna i modersmålet, tyska och engelska i Haparanda 1912, 1:a lärarinna vid samskolan i Skellefteå 1915 och 1919 adjunkt vid Göteborgs östra realskola. (Porträtt i del 2 s. 89).

- b) **"helan i halfvan i lilla Manasse":** jfr 51f.

Brev 132

- a) **i morgse:** se 26c.

- b) **rösta:** tredje söndagen i september. Fördelningen blev:

	mandat(landet)	+	-	röster	(Kronob. län)
högern	58	1	16	20227	(1928: 29855)
bondef.	36	10	1	15041	(7847)
lib.	4	-	-	-	-
fris.	20	-	8	3258	(5558)
soc.	104	14	-	18909	(151518)
Kilb.k.	6	-	2	1281	-
Sill.k.	2	2	-	2017	(3804)

- c) stadsfogden: Henning Wieslander (1869-1946), stadsfogde i Växjö (bror till Frans Wieslander, 81c). Mogenhetsvomen i Växjö 1890. Gift 1. med Ellen Adä Widmön (1879-1906), 2. med Martha Maria Elisabet Medin (1885-1962).

Brev 133

- a) **Wieslander:** se 132c.

- b) **Biskop Wallin:** Johan Olof Wallin (1779-1839), född i Stora Tuna. Student i Uppsala 1799. Prästvigd 1806. Kyrkoherde i Solna 1809. Teol. dr 1809, ledamot av Svenska Akademien 1810. Kyrkoherde i Adolf Fredrik 1812, domprost i Västerås 1816, pastor primarius i Stockholm 1818, ordensbiskop 1824, överhovpredikant 1830, ärkebiskop 1837. - 1819 års psalmbok: "den Wallinska".

Enligt stämpelarna är stakarna från 1841, alltså två år efter hans död, vilket skulle peka på att de ej tillhört honom. Enligt en brorson till Josef Rådeberg har det hänt att stämplingen ägt rum efter det att tillverkningen skett, varför det är mycket möjligt - och med hänsyn till den muntliga traditionen: troligt - att det är som brevskrivaren uppger.

- c) **Hylte Bruk hotell:** finns skildrat i nedannämnda byggebook.
- d) **Holmberg i sig själv:** hon hette som gift Anna Johansson och var född 10/1 1882 i Pjätteryd. Om henne och hotellet finns att läsa i minnesboken *Så minns vi det gamla Hylte*, 2002.
- e) **dotter till en virkeshandlare från Älmhult eller Pjätteryd:** Se h nedan.
- f) **Langarna:** se 54i och j. Janne Lange var kyrkoherde i Pjätteryd 1887-1911; Oscars far var komminister där 1884-1901.
- g) **landställe:** förmodligen avses Landeryds Mellängård (se nedan).

- h) **stolt öfver sin härkomst:** Hennes far hette Johan Holmberg, f. 9/7 1845 i Pjätteryd, virkeshandlare; hennes mor hette Emma Charlotta Blomgren, f. (likså i Pjätteryd) 26/9 1852. De flyttade 1890 från Klöxhult Norregård - som några år senare såldes till timmerhandlaren John Johnsson från Älmhult - till Landeryds Mellängård i Långaryd (nu Hallands län). Ett av de åtta barn som 1932 var i livet hette Anna (se d ovan). Gården i Landeryd övertogs av äldste sonen. Johan Holmberg var son till Håkan Eriksson (född 16/3 1817 i Pjätteryd, † 17/7 1870) och Anna Nilsdotter (f. 15/10 1815) och hette till att börja med Håkansson; namnet Holmberg tog han efter sin bror Elof Håkansson (född 16/2 1850), som när denne trettondagen 1877 ingick äktenskap med Lovisa Fredrika Nordén från Risinge i Östergötland antog namnet Holmberg; Elof - handlare till yrket - var i två år framåt sin storebrors hyresgäst.

- i) **en syster gift med en Charpentier från sta'n:** Det var Hilda (se ovan; † 1990), gift med postmästaren Axel Fredrik Charpentier († 1951); (de flyttade efter hans pensionering till Landeryd, där deras son Johan-Fredrik, född 1923, var bosatt; syster till Axel Fredrik var Ida Hjelmgren, 37f). Fransmannen Toussaint Charpentier brädde som soldat i Gustav II Adolfs tjänst 1631 och erhöi som adlig förläning år 1651 en by i Finland. 1772, året för Gustav III:s statskupp, blev Toussaints sonson friherre. Dennes systersöner blev stamfäder till de nu levande släktgrenarna.

Brev 134

- a) **Kands Fru:** Lilly Burman, 126h. En förfrågan ger vid handen att hon ej studerat vid Göteborgs östra realskola, där Carin Melander hade anställning.
- b) **Stadener:** Nils Samuel (S a m) Stadener, född i Asarum 30/3 1872, son till folkskolläraren Nils Svensson (bördd från Urshult) och Anna Cajsa Lidh. Efter studier i Karlshamn och Lund student i Lund 1889. Prästvigd 1900. Pastor vid svenska församlingen i Paris och sjömanspräst i Dunkerque, Calais och Boulogne 1901 (efterträdde alltså Nathan Söderblom, jfr 93d). Pröstyjärster i Malmö 1905-09, kyrkoherde i Ystad 1909 (samt folkskoleinspektör 1905-10, 1911-17 ledamot av riksdagens första kammare, för liberala partiet, och lärare vid teologiska fakultetens i Lund övningskurs 1919-24); kyrkoherde i S:t Peters Kloster i Lund 1923. Teol. dr 1923. Biskop i Strängnäs 1927 (ecklesiastikminister 1930-32), och i Växjö, utnämnd 2/12 1932. (Avled 6/8 1937) - Gift 1900 med Hedda af Klinteberg, född på Örsholm i Ör 17/5 1869. Smålandsposten 3/12 1932: [T.T]. K.m. har utnämnt och förordnadt biskopen i Strängnäs stift teologie doktorn Nils Samuel Stadener att från och med den 1 Mars vara biskop i Växjö stift.

I samma artikel skrev Gunnar Stenvall:

Under de år han verkade där [i Paris] [...] ordnade han under stort motstånd arbetet därstädes för den nya kyrkan, som sedermera uppföres.

[...] hans gedigna och betydelsefulla insats för tillkomsten av vår nuvarande evangeliebok. [...]

[...] Sina ord kläder han icke i cräpe de chine och silkesstrumpon utan i äkta folklig, svensk dräkt. [...]

[...] Arbetsbördan för biskopen är onaturligt stor. Hans obrutna krafter komma att tagas i anspråk, och skola de räckta till, är en vislig ransonering nog av nöden.